Kattaqo‘rg‘on davlat pedagogika instituti Filologiya va ijtimoiy fanlar fakulteti
60111400 - O‘zbek tili va adabiyoti (kechki) 1-bosqich yo‘nalishi talabalariga 1-semestr uchun
« Ifodali o‘qish praktikumi» fanidan yakuniy nazorat savollari
Imtihon shakli: yozma-og‘zaki

TASDIQLAYMAN
O‘quv-uslubiy boshqarma boshlig‘i
_____ I.Madatov
2025-yil 14-oktabr

Mavzu raqami	1-QISM “OSON SAVOLLAR” deb nomalanadi va semestrda o‘qitilishi rejalashtirilgan mavzularning kirish qismidan asosan nazariy savollardan iborat bo’ladi	2-QISM “ODDIY SAVOLLAR” deb nomalanadi va semestrda o‘qitilishi rejalashtirilgan mavzularning 1-rejasidan asosan mulohazaviy savollardan iborat bo’ladi	3-QISM “MURAKKAB SAVOLLAR” deb nomalanadi va semestrda o‘qitilishi rejalashtirilgan mavzularning 2-rejasidan asosan qoidalar, teoremalar, kabi savollardan iborat bo’ladi	4-QISM “MURAKKAB SAVOLLAR 2” deb nomalanadi va semestrda o‘qitilishi rejalashtirilgan mavzularning 3-rejasidan asosan tendensiyalar, paradigmalar, konsepsiyalar kabi savollardan iborat bo’ladi	5-QISM “QIYIN SAVOLLAR” deb nomalanadi va semestrda o‘qitilishi rejalashtirilgan mavzularning xulosa yani yakuniy qismidan asosan talabani mustaqil fikrlashga, mavzuni to’liq anglashga yo’naltiradigan savollardan iborat bo’ladi
1	1. "Ifodali o‘qish praktikumi" fanining asosiy maqsadi va vazifalari nimadan iborat?	2. Antik davrda (Aristotelning "Poetika" va "Ritorika" asarlarida) nutq va poetikaga berilgan ta’riflarni tushuntirib bering.	3. Aristotelning "Poetika" asaridagi "mimesis" (taqlid/aks ettirish) tushunchasining ifodali o‘qishdagi ahamiyati nimada?	4. Sharq uyg‘onish davrida Abu Nasr Forobiyning "She’r san’ati" risolasida nutq va she’riyat haqida qanday g‘oyalar ilgari surilgan?	5. Ibn Sinoning "She’r san’ati" asarida nutq va she’riyatning inson ruhiyatiga ta’siri qanday baholangan?
1	6. Ifodali o‘qishda "uqish" (matnni anglash) va shunchaki "o‘qish" o‘rtasidagi asosiy farqlarni ko‘rsatib bering.	7. Abdulrauf Fitratning "Adabiyot qoidalari" va "Aruz haqida"gi ishlarida badiiy o‘qish uchun qanday nazoriy asoslar berilgan?	8. Ifodali o‘qish va diksiyada diafragmali (qorin) nafas olishning afzalligi nimada?	9. Nutq apparati a’zolari (til, lab, tanglay, un paychalari) va ularning talaffuzdagi rolini izohlang.	10. Diksiya va artikulatsiya tushunchalarining o‘zaro bog‘liqligi va farqlarini tushuntiring.
2	11. Orfoepiya nima va u o‘zbek adabiy tilida qanday tartibga solinadi?	12. Ommaviy va badiiy nutqda shevaga xos unsurlarni bartaraf etish usullari qaysilar?	13. Nutqning kommunikativ sifatlaridan biri bo‘lgan "soflik" deganda nima tushuniladi?	14. Nutqning "aniqligi" va "mantiqiyligi" o‘quvchidan qanday ko‘nikmalarni talab etadi?	15. Nutqning ta’sirchanligi (emotsionalligi) va unga erishish yo‘llarini bayon qiling.
2	16. Intonatsiyaning asosiy komponentlari (tarkibiy qismlari) qaysilar?	17. Mantiqiy urg‘u nima va u gapdagi so‘zlarga qanday taqsimlanadi?	18. Mantiqiy pauza (grammatik to‘xtam) va uning tinish belgilari bilan bog‘liqligini tushuntiring.	19. Psixologik pauza (hissiy to‘xtam) nima va u matnda qachon qo‘llaniladi?	20. Tempo-ritm tushunchasi va uning nutq jozibadorligidagi o‘rnini izohlang.
3	21. Ritorik so‘roq gaplar o‘qilganda intonatsiya va ohang qanday o‘zgaradi?	22. Ritorik undov va hayajonli gaplarni o‘qish texnikasi nimadan iborat?	23. Ifodali o‘qishda mimika (yuz ifodasi) va uning vazifalarini ko‘rsating.	24. Jest (qo‘l va tana harakatlari)dan foydalanish me’yorlari nimalardan iborat?	25. Lirik asarlarni ifodali o‘qishning o‘ziga xos xususiyatlari qaysilar?
3	26. Nasriy asarlarni (hikoya, roman) ifodali o‘qishda hikoyachi va qahramonlar nutqini ajratish usullari qanday?	27. Dramatik asarlarni (pyesalarni) rollarga bo‘lib o‘qish texnikasini tushuntiring.	28. Aruz vaznidagi asarlarni o‘qishda hijolarning uzun-qisaligi va turoqlarning o‘rni qanday?	29. Alisher Navoiy asarlarini ifodali o‘qishda qaysi poetik va musiqiy vositalarga e’tibor beriladi?	30. Bobur ruboiylaridagi samimiyat va vatanparvarlik pafosini o‘qishda intonatsiya qanday tanlanadi?
4	31. Umar Xayyom va Pahlavon Mahmud ruboiylari tarjimalarini o‘qishdagi falsafiy va mantiqiy to‘xtamlar rolini izohlang.	32. Mashrab, Turdi va Huvaydo she’riyatidagi isyonkor va tasavvufiy ruhni ifodalash yo‘llari qanday?	33. Maxtumquli va Fuzuliy she’riyati tarjimalarini o‘qishda dostonchilik ohangini saqlash usullarini ko‘rsating.	34. A.S. Pushkin she’riyati tarjimalarini o‘qishdagi musiqiylik va ritmni yetkazish texnikasi nimadan iborat?	35. Zamonaviy o‘zbek shoirlari she’riyatini o‘qishda barmoq vazni va erkin vazn (verlibr) farqlari qanday namoyon bo‘ladi?
4	36. Artikulatsion gimnastika mashqlarining nutq apparatini sozlashdagi ahamiyatini tushuntiring.	37. Ovoz diapazoni va uning yuqori va quyi tonlarini boshqarish yo‘llari qanday?	38. Ovoz tembri nima va u ijrochining individual xususiyatini qanday namoyon etadi?	39. Pishirlab yoki g‘uldirab qapirish nuqsonlarini bartaraf etish uchun qanday mashqlar bajariladi?	40. O‘zbek adabiy tilida so‘z urg‘usining o‘rni va istisno holatlarni izohlang.
5	41. Monoton (bir xil tondagi) nutqning kelib chiqish sebeblari va uni tuzatish usullari qaysilar?	42. Ritorika va voizlik san’atida "auditoriya bilan ko‘z muloqoti" (vizual aloqa) nega muhim?	43. Sahnada yoki auditoriyada to‘g‘ri qaddi-qomat (postura)ni ushlash nutq va nafasga qanday ta’sir qiladi?	44. Publitsistik va ritorik nutq o‘qilganda qanday pafos va ohang yetakchilik qiladi?	45. O‘zbek adabiy tilidagi "h" va "x" tovushlarini orfoepik to‘g‘ri talaffuz qilish qoidalarini tushuntiring.
5	46. "ng" til orqa undoshining orfoepik me’yor bo‘yicha talaffuz etilishi qanday?	47. Unli tovushlarning adabiy donda sof va aniq aytilishi orfoepiyada qanday ahamiyatga ega?	48. Mantiqiy zanjir va fikriy bog‘liqlikni nutq ohangida saqlash yo‘llarini bayon eting.	49. Suxandandlik va spikerlikda mikrofondan foydalanish madaniyati qanday talablardan iborat?	50. Ovoz apparati salomatligi va gigiyenasini saqlash uchun qanday qoidalarga amal qilish kerak?
6	II-BO‘LIM: Amaliy mashg‘ulotlar, janrlar va matn tahlili (51–100)	51. Badiiy matnni baland ovozda o‘qishdan oldin o‘tkaziladigan g‘oyaviy-uslubiy tahlil bosqichlarini sanab bering.	52. Ertaklarni ifodali o‘qishda sehrli va jozibador intonatsiyani hosil qilish texnikasini izohlang.	53. Masal janridagi asarlarni o‘qishda allegoriya (majoz) va mantiqiy xulosani (qissadan hissa) ko‘rsatish usullari qanday?	54. Hikoyalarda (masalan, A. Qahhor hikoyalarida) yumor va satirani ohang orqali yetkazib berish yo‘llari qaysilar?
6	55. Dostonlarni (masalan, "Alpomish" yoki "Xamsa" dostonlarini) o‘qishdagi epik va salobatli ohangni tushuntiring.	56. Badiiy matnda uchraydigan o‘xshatish va metaforalarni o‘qishda intonatsiyadan qanday foydalaniladi?	57. Gapda "Lekin, ammo, biroq" kabi zidlov bog‘lovchilari kelganda pauza va urg‘u qanday qo‘yiladi?	58. Sabab-natija munosabatlarini ifodalovchi bog‘lovchilar kelsa intonatsiya qanday o‘zgaradi?	59. Matndagi nuqta (.) tinish belgisining ifodali o‘qishdagi mantiqiy va ohangiy funksiyasi nimadan iborat?
7	60. So‘roq (?) va undov (!) belgilarining birgalikda kelishi intonatsiyada qanday aks etadi?	61. Ko‘p nuqta (...) belgisi o‘qilganda cho‘ziq pauza va sirli ohang qanday hosil qilinadi?	62. Iqtibos (sitata) va o‘zgalar nutqini muallif nutqidan ajratib o‘qish usullarini tushuntiring.	63. Qahramonning ichki monologini o‘qishda ovoz toni va tempi qanday o‘zgaradi?	64. Masshtabli nasriy asarlardan (masalan, "O‘tkan kunlar") parcha o‘qiganda davr ruhini berish yo‘llari qanday?
7	65. G‘afur G‘ulomning "Shum bola" asaridan parchalar o‘qilganda qanday xalqona va o‘ynoqi uslub tanlanadi?	66. Hamza va Avloniyning ma’rifatparvarlik she’riyatini o‘qishdagi da’vatkorlik pafosini izohlang.	67. Cho‘lpon lirikasini ("Binafsha", "Go‘zal") o‘qishda nafislik va samimiyatni yetkazish yo‘llari qanday?	68. Erkin Vohidovning "O‘zbegim" qasidasini o‘qishda pafos va tempo-ritm qanday taqsimlanadi?	69. Abdulla Oripovning "O‘zbekiston" qasidasidagi yuksak tuyg‘u va mantiqiy urg‘ularni tushuntiring.
8	70. Mirtemir she’riyatidagi sodda xalqona dilkashlikni o‘qishda qaysi ohang yetakchi hisoblanadi?	71. Muhammad Yusuf she’rlaridagi soddalik va samimiy dardni intonatsiyada aks ettirish usullari qanday?	72. Shavkat Rahmon va Rauf Parfi she’riyatidagi ruhiy iztirob va isyonkorlikni o‘qish texnikasini ko‘rsating.	73. Omon Matjon she’riyatidagi o‘ziga xos ritm va ohang jilosini izohlang.	74. Verlibr (erkin she’r) namunalari o‘qilganda mantiqiy pauza va fikr oqimi qanday moslashtiriladi?
8	75. She’rdagi anaphora (boshdagi takror) va epiphora (oxirdagi takror) o‘qilganda urg‘u qanday beriladi?	76. Matnda gradatsiya (darajalanish) hodisasi bo‘lganda ovoz kuchi va tempi qanday o‘zgartiriladi?	77. Fojiali (tragedik) voqealar bayon etilgan matnlarni o‘qishda psixologik pauzaning o‘rni nimada?	78. Nutqiy parazitlar (haligi, demak, eeee) paydo bo‘lishining sabablari va ulardan qutulish yo‘llari qaysilar?	79. Auditoriya oldidagi hayajon va qo‘rquvni yengishning qanday psixologik va fizilogik usullari bor?
9	80. Sahnada harakatlanish va jestlarning matn mazmuniga mos kelishi (sun’iylikdan qochish) qoidalari qanday?	81. Ilmiy va rasmiy matnlarni o‘qishda emotsional-bo‘yoqdor so‘zlardan qochish sababini izohlang.	82. Radio-spektakl va dublyaj san’atida ovoz o‘yini hamda harakter yaratish usullarini tushuntiring.	83. Aruzdagi "ramal", "hazaj", "rajaz" bahrlarining o‘ziga xos musiqiy ritmini o‘qishda saqlash yo‘llari qanday?	84. She’rdagi radif va qofiyaning o‘quvchi tomonidan sun’iy bo‘rttirilmasligi qoidasini tushuntiring.
9	85. Bandlar (strophe) orasidagi pauzalar va uning fikrni yakunlashdagi ahamiyati nimada?	86. O‘zbek adabiy tilida "j" tovushining portlovchi [dj] va sirg‘aluvchi [j] variantlarini o‘z o‘rnida qo‘llash qoidalarini ayting.	87. Diksiya ustida ishlashda tez aytishlar (skorogovorka)ning roli va ulardan foydalanish metodikasi qanday?	88. Nutqda "pantomimika" tushunchasi va uning vizual ta’sirchanlikdagi o‘rnini ko‘rsating.	89. Badiiy matnni ijodiy qayta qurish (rekonstruksiya) va ijrochi tasavvurining (xayoliy obrazlar) o‘rni nimada?
10	90. Ritorik pauza (kutilmagan to‘xtam) orqali auditoriya diqqatini jalb qilish usulini tushuntiring.	91. Dialogik nutqni ifodali o‘qishda temp va ton kontrastini (qarama-qarshiligini) yaratish yo‘llari qaysilar?	92. Badiiy matnda kelgan unov so‘zlar (oh, ey, voh, eh) o‘qilganda qanday emotsional ohang beriladi?	93. Sa’diy Sheroziy va Jomiy hikmatlarini o‘qishdagi bosiqlik va purma’nolik talablarini tushuntiring.	94. O‘qituvchining sinf yoki auditoriyadagi nutq madaniyati o‘quvchiga qanday estetik va nutqiy ta’sir ko‘rsatadi?
10	95. Nutqiy faoliyatda eshitish va tinglash madaniyatining so‘zlovchi uchun ahamiyati nida?	96. Akustik nuqtai nazardan to‘g‘ri sozlangan va tarbiyalangan ovozning sifat ko‘rsatkichlarini sanab bering.	97. O‘zbekistonda voizlik va suxandandlik maktabining shakllanish tarixi haqida so‘zlab bering.	98. Logopedik nuqsonlar (chuchuklik, dakkanglik) bo‘lganda ifodali o‘qish ko‘nikmalarini rivojlantirish mumkinmi?	99. Kichik yoshdagi tinglovchilarga (bolalarga) matn o‘qib berishdagi intonatsion va emotsional xususiyatlar qanday?

11	100. "Ifodali o‘qish" fanining tilshunoslik (orfoepiya, sintaksis) va adabiyotshunoslik (poetika) bilan uzviy bog‘liqligini asoslang.	III-BO‘LIM: Sharq va G‘arb manbalari, Aruz, She’riyat va Badiiy matnlar (101–150)	101. Aristotelning "Ritorika" asaridagi Etos, Patos va Logos tushunchalariga batafsil ta’rif bering.	102. Sitseronning "Notiq haqida" asaridagi ideal notiq obrazi va unga qo‘yilgan talablarni bayon qiling.	103. Kvintilianning "Notiq tarbiyasi haqida"gi risolasida nutqiy tarbiya yoshi haqida qanday fikrlar ilgari surilgan?
11	104. Demosfenning o‘z nutqiy nuqsonlarini (diksiya va nafasini) tuzatish uchun qo‘llagan mashhur amaliy usullarini aytib bering.	105. "Kashshof" (Zamashshariy) va "Asror ul-balog‘a" (Jurg‘oniy) asarlarida balog‘at va fasohat ilmlari qanday talqin etilgan?	106. Alisher Navoiyning "Mezon ul-avzon" asaridagi aruz vaznlari va ularning o‘quvchi tomonidan ritmik idrok etilishi haqidagi qarashlarini yoriting.	107. Aruz tizimidagi "rukn", "asl", "far’" tushunchalarining ifodali o‘qishdagi amaliy ahamiyati nimada?	108. Aruzda "hido" (unlini cho‘zish) va "imalo" (unlini og‘dirish) hodisalari o‘qilganda qanday namoyon bo‘ladi?
12	109. Alisher Navoiy ruboiylarining irfoniy-falsafiy pafosini o‘qishda mantiqiy to‘xtamlarning o‘rnini ko‘rsating.	110. Alisher Navoiyning "Xamsa" dostonlari muqaddimalarini o‘qishdagi munojot va hamd intonatsiyasi xususiyatlari qanday?	111. Bobur ruboiylaridagi shaxsiy kechinma va mardona ruhni yetkazishda ovoz dinamikasi qanday o‘zgaradi?	112. Umar Xayyom ruboiylaridagi falsafiy tugallik va pantiqlikni o‘qishda oxirgi misra (xulosa) urg‘usi qanday beriladi?	113. Pahlavon Mahmud ruboiylaridagi pahlavonlik va tasavvufiy soddalik intonatsiyasini izohlang.
12	114. Mashrab g‘azallaridagi "ishq pok" va jaholatga qarshi nafratni o‘qishdagi jo‘shqinlik texnikasi qanday?	115. Turdi Farog‘iy va Huvaydo she’riyatidagi ijtimoiy-falsafiy qarashlarni ifodalash usullari qaysilar?	116. Maxtumquli va Fuzuliy she’rlaridagi umumturkiy kalom va badiiy jiloni aks ettirish yo‘llari qanday?	117. A.S. Pushkinning lirik va dramatik asarlari tarjimalarini o‘qishda rus va o‘zbek poetic ritmini uyg‘unlashtirish usullari qanday?	118. Publitsistik romanlar va ocherklarni o‘qishda hujjatli aniqlik va mantiqiy dalillash intonatsiyasini tushuntiring.
13	119. Badiiy proza parchalarida joy tasviri (peyzaj) va portret o‘qilganda tempo-ritm qanday tanlanadi?	120. Personajlar nutqida ularning yoshi, jinsi va ijtimoiy kelib chiqishiga mos ravishda ovoz va ohangni o‘zgartirish qoidalari qanday?	121. Dramatik asardagi remarkalarni (muallif izohlarini) o‘qish rejissorlik va aktyorlik nuqtai nazaridan qanday amalga oshiriladi?	122. Ritorik ta’sir o‘tkazishda emotsional darajalanish (kreshendo va diminuendo) usulini tushuntiring.	123. Diksiyani rivojlantirishda til, lab va jag‘ mushaklarini bo‘shashtirish (releksatsiya) mashqlari nega zarur?
13	124. Diafragmali nafas olishda havo sarfini tejamkorlik bilan ishlatish va nafas rostlash to‘xtamlari haqida so‘zlang.	125. Nutqdagi "ovoz balandligi" (intensivlik) va "ovoz balandligi darajasi" (baland-pastligi) o‘rtasidagi farqni tushuntiring.	126. O‘zbek adabiy tilidagi "o" va "o‘" unlilarining talaffuzidagi farq so‘z ma’nosini qanday o‘zgartiradi?	127. So‘zlarning oxiridagi jarangsiz undoshlarning jarangli aytilishi yoki aksincha holatlarda orfoepik me’yorni saqlash usullari qanday?	128. Ommaviy nutqda tinglovchilar e’tiborini doimiy ushlab turish uchun qanday intonatsion va uslubiy fintlilar ishlatiladi?
14	129. Suxandanning vizual ko‘rinishi, kiyinish madaniyati va sahnadagi harakati nutqiy ta’sirga qanday qo‘shimcha bo‘ladi?	130. Badiiy tekstni "uqish" (qabul qilish) jarayonida kitobxon va ijrochi o‘rtasidagi ruhiy ko‘prik qanday o‘rnatiladi?	131. Sa’diyning "Guliston" va "Bo’ston" asarlaridan parchalar o‘qilganda pand-nasihat va hikmat ohangini berish texnikasi qanday?	132. O‘zbek xalq dostonlarida ("Ravshan", "Kuntug‘mish") baxshichilik ohangidan elementlar kiritish to‘g‘rimi?	133. Sahnada yoki studiyada nutqiy xatolik (so‘zdan adashish) yuz berganda buni bildirmay to‘g‘rilash usullari qanday?
14	134. Lirik qahramonning ruhiy holatini (kechinmasini) o‘quvchi o‘zidan o‘tkazishi (empatiya) va uni ovozda aks ettirishi haqida so‘zlang.	135. Shavkat Rahmon she’riyatidagi "so‘zning zalvori" va har bir so‘zga beriladigan mantiqiy urg‘u ma’nosini tushuntiring.	136. Rauf Parfi she’riyatidagi sokin, lekin ichki po‘rtanali ohangni o‘qishda qaysi resurslardan foydalaniladi?	137. Erkin Vohidov va Abdulla Oripov dramatik dostonlarini ("Ruhlar isyoni", "Jannatga yo‘l") o‘qishdagi simfonik va dramatik ohang turlicha bo‘ladimi?	138. Badiiy matnda keltirilgan antiteza (qarama-qarshilik)larni o‘qishda kontrastli intonatsiyadan foydalanish yo‘llari qanday?
15	139. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga va yuqori sinf o‘quvchilariga badiiy matnni ifodali o‘qib berishdagi farqlar nimalardan iborat?	140. Adabiy-badiiy kechalar va sahna ko‘rinishlarini ssenariylashtirishda ifodali o‘qishning o‘rni nimada?	141. So‘zlashuv nutqi va badiiy-ifodali nutq o‘rtasidagi asosiy chegaralarni ko‘rsatib bering.	142. O‘zbekiston radiosida o‘tmishda faoliyat yuritgan mashhur suxandandlar (Nazar Matyoqubov, Qodir Mahsumov va b.) nutq maktabining xususiyatlari nimada?	143. Qadimiy va mumtoz matnlarni o‘qishda lug‘at bilan ishlash va g‘arib so‘zlar (istilohlar) talaffuzini to‘g‘rilash bosqichlari qanday?
15	144. Nutq apparati charchaganda (ovoz bo‘g‘ilganda) birinchi yordam sifatida qanday mashq va profilaktika tadbirlari o‘tkaziladi?	145. Badiiy matnni ifodali o‘qishda intonatsiyani oldindan shartli belgilar bilan "belgilab chiqish" (matn ustida ishlash) metodikasi qanday?	146. Aruz va barmoq vaznlarining o‘zaro almashinib kelishi yoki erkin sintaktik qurilmalarni o‘qishda ritmik tayanchlar qanday topiladi?	147. Monologik va dialogik nutq turlarini ifodali o‘qishda nafas olish va to‘xtamlar (pauzalar) tizimi qanday farqlanadi?	148. O‘quvchining emotsional intellekti (his-suyg‘ularni tushuna olishi) uning ifodali o‘qish mahoratiga qanday ta’sir ko‘rsatadi?